

YTTRANDE

2008-10-06

Dnr 02-624-2008

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Grönbok ”Upphovsrätten i kunskapsekonomin” KOM (2008) 466 slutlig (Ju2008/6954/L3)

Sammanfattning

Utgångspunkter

EG-kommissionen presenterade den 16 juli 2008 en s.k. grönbok rubricerad ”Upphovsrätten i kunskapsekonomin”. Syftet med grönboken är att stimulera till debatt om hur ny kunskap av betydelse för forskning, vetenskap och utbildning bäst kan spridas via Internet. Kungl. biblioteket välkomnar grönbokens syfte och lämnar i anledning därav följande remissvar.

Regleringsbrev för budgetåret 2008 (U2007/7921/SAM/F (delvis)) avseende Kungl. biblioteket anger att målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en ledande forskningsnation, där forskning bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet. Vidare anges i regleringsbrevet att för verksamhetsområdet ”Forskningens infrastruktur” är målet en effektiv infrastruktur som ger goda förutsättningar för forskning.

Eftersom EG-kommissionen har initierat en diskussion om Infosoc-direktivet är det Kungl. bibliotekets förhoppning att detta är en början på en process som kommer att leda till att förutsättningar skapas för en effektiv infrastruktur för forskare och dessas viktiga funktion i kunskapsekonomin.

Inledningsvis vill Kungl. biblioteket understryka att upphovsmännens rätt utgör grundvalen för upphovsrätten samt att förlagens möjlighet att på affärsmässiga villkor göra verk tillgängliga för allmänheten och utveckla olika slag av tjänster är en oundgänglig del av kunskapsekonomin.

Kungl. biblioteket vill dock påtala att en lika viktig och oundgänglig del i kunskapsekonomin är möjligheten att ta del av och utbyta information samt en väl fungerande inre marknad. Det sistnämnda förutsätter en balans mellan dessa olika intressen. Enligt Kungl. biblioteket föreligger inte den balansen, vilket inverkar menligt på nationalbibliotekets möjligheter att fullgöra sitt uppdrag.

De undantag i Infosoc-direktivet som ges till förmån för bl.a. bibliotek är enligt Kungl. biblioteket i många stycken tillräckliga och det hade varit önskvärt att dessa i större utsträckning än vad som skedde hade genomförts i den svenska upphovsrättslagen. Detta hade gynnat kunskapsekonomin.

Enligt Kungl. biblioteket förutsätter en väl fungerande inre marknad dels att ett verk som görs tillgängligt i ett medlemsland och i enlighet med dess lagstiftning att det kan göras tillgängligt i vilket annat medlemsland som helst, dels att ett verk som görs tillgängligt enligt licensavtal i ett medlemsland att det kan göras tillgängligt i vilket annat medlemsland som helst.

En väl fungerande inre marknad förutsätter således en harmonisering av upphovsrätten. En sådan är emellertid inte önskvärd om det blir på bekostnad av de undantag som f.n. finns i den svenska upphovsrättslagen.

Förutsättningar för Kungl. biblioteket att tillgängliggöra verk

I allt väsentligt består det material som Kungl. biblioteket tillgängliggör av fysiska publikationer vilka levererats till biblioteket enligt pliktleveranslagen eller förvärvats på annat sätt. I båda fall tillgängliggörs publikationerna på plats i Kungl. bibliotekets lokaler.

Förutsatt att en reviderad pliktlag innebär att digitalt fött material levereras till Kungl. biblioteket uppkommer frågan om hur detta material skall kunna tillgängliggöras. Kungl. biblioteket ser det som oundgängligt att digitalt fött material kan göras tillgängligt på distans.

Kungl. bibliotekets möjlighet att nå målet ”*en effektiv infrastruktur som ger goda förutsättningar för forskning*” förutsätter alltså kunskapsspridning via Internet. Kungl. bibliotekets möjligheter att tillgängliggöra samlingarna vore större om undantaget enligt artikel 5(3)(n) i Infosoc-direktivet hade implementerats på sätt som skett i vissa andra länder. Men utifrån den verklighet Kungl. biblioteket verkar i är ett sådant undantag inte tillräckligt.

En effektiv infrastruktur kräver dessutom att artikel 5(3)(n) reformeras på sådant sätt att tillgängliggörandet inte begränsas till ett fåtal terminaler på biblioteket. I stället bör forskarna kunna nyttja så många terminaler som det är möjligt förutsatt att restriktioner iaktas för att förhindra en överföring till allmänheten. Vidare bör forskarna kunna få tillgång till samlingarna på distans. Att endast forskare får sådan åtkomst till samlingarna kan garanteras genom ett certifikatsystem.

För att regeringens mål att Sverige ska vara en ledande forskningsnation förutsätts dess infrastruktur vara effektiv och skapa goda förutsättningar för forskning. Givet de krav som forskarna ställer på tillgänglighet och de tekniska möjligheter som i dag erbjuds och som framtiden kan erbjuda saknas i dagsläget de förutsättningar som krävs för att uppnå regeringens mål - *en effektiv infrastruktur*.

Utöver de uppenbara nackdelar som detta för med sig finns det en risk att material som finns fritt tillgängligt på Internet nyttjas på bekostnad av det material som inte finns tillgängligt på Internet, dvs. på grund av denna asymmetri påverkas den vetenskapliga forskningen negativt.

Genom licensavtal har emellertid Kungl. biblioteket i sin samordnande roll tillförsäkrat forskare vid universitet och högskolor i Sverige tillgång på distans till tidskrifter som görs

tillgängliga på elektronisk väg. Dessa avtal är mycket viktiga för institutionerna. Men eftersom dessa tidskrifter levereras på grundval av kommersiella avtal kan tillgång till materialet inte garanteras över tiden. Tillgång till dessa tidskrifter kan upphöra av olika skäl - parterna kan inte komma överens om villkor för förlängning av avtalet, förlaget går i konkurs eller upphör av annan anledning med verksamheten. Kungl. biblioteket har dock som målsättning att försäkra sig om arkivkopior men för detta saknas det stöd i upphovsrättslagen, vilket är en svaghet i den nuvarande lagstiftningen. I detta hänseende skulle Kungl. biblioteket vilja se att upphovsrättslagen medgav biblioteket rätt att göra arkivkopior och att denna rätt inte skulle kunna avtalas bort.

Utöver upphovsrättslagen begränsar personuppgiftslagen Kungl. bibliotekets möjligheter att med hjälp av befintlig teknik på bästa möjliga sätt skapa en effektiv infrastruktur som ger goda förutsättningar för forskning. Dessa begränsningar gör sig gällande t.ex. beträffande sköra tidningar vilka har digitaliserats i bevarandesyfte. Detsamma gäller Kungl. bibliotekets möjlighet att tillgängliggöra sin samling av webbsidor. I båda dessa fall kan material enbart tillgängliggöras via terminaler placerade i Kungl. bibliotekets lokaler. Möjligheterna att göra material sökbart begränsas likaledes.

Kungl. Bibliotekets svar

Sammanfattningsvis kan anges som önskemål att Kungl. bibliotekets möjlighet att uppfylla sitt strategiska uppdrag säkerställs genom att undantagen i Infosoc-direktivet kvarstår och utökas samt implementeras bl.a. genom att möjlighet ges för Kungl. biblioteket att till forskare och på distans tillgängliggöra bibliotekets samlingar oavsett om dessa utgörs av digitaliserade publikationer, digitalt fött material eller t.ex. insamlade hemsidor och att Kungl. biblioteket ges legala förutsättningar till digitalisering av s.k. anonyma verk genom uttryckligt undantag i upphovsrättslagen eller genom kollektiva avtalslicenser.

I detta sammanhang vill Kungl. biblioteket nämna att under våren 2008 inledde biblioteket förutsättningslösa diskussioner med representanter för olika intressenter i anledning av frågan hur man tillgängliggör s.k. anonyma verk. Detta arbete är än så länge i sin linda och samtliga aktörer, såsom förlag och rättighetsorganisationer, kommer att ges möjlighet att delta i detta arbete.

Allra helst ser Kungl. biblioteket att undantagen i upphovsrättslagen inte kan sättas åsido genom avtal. Skälet här till är att dessa frågor är av strategisk betydelse för Kungl. biblioteket. Arbetet vid Kungl. biblioteket bedrivs långsiktigt till skillnad från affärsdrivande företag som har ett annat perspektiv. Verksamheterna konkurrerar heller inte. Därför är en reglering i lag genom tvingande undantag i upphovsrätten av väsentlig betydelse för att nationalbiblioteket skall kunna uppfylla sitt uppdrag. Kungl. biblioteket anser dock att frivilliga överenskommelser under rätt förutsättningar kan utgöra ett värdefullt komplement till undantag i upphovsrättslagen och som ett komplement till de verk som levereras till biblioteket enligt gällande pliktleveranslag.

Kungl. biblioteket har svarat på samtliga frågor i remissen och följer i sitt svar strukturen i remissen. Svaren nedan ska läsas mot bakgrund av att Kungl. biblioteket har forskningens infrastruktur som fokus. Remissvaret har därför sin tyngdpunkt i fråga 1 – 12.

Kungl. biblioteket ser dock en betydelse i att kunskap kan spridas via Internet till en vidare målgrupp än forskare. Unga studenter utgör morgondagens forskare och sambandet mellan skolutbildning och högre utbildning samt forskning är i allra högsta grad relevant i detta perspektiv. Den funktion som journalister fyller när dessa granskar verksamheter och förhållanden får heller inte glömmas bort i detta sammanhang, tvärt om bör den understrykas. Vidare bör funktionshindrade ges möjlighet att utnyttja kunskapsekonomin. Vad beträffar fråga 13 – 23 som behandlar funktionshindrade samt universitet och högskolor har Kungl. biblioteket svarat på dessa frågor, men såvitt gäller skälen för dessa svar hänvisar Kungl. biblioteket, i den utsträckning de är tillämpligt, till den motivering som biblioteket har lämnat i anslutning till fråga 1 - 12.

Allmänt

Frågor:

- (1) **Bör enskilda avtal mellan rättighetshavare och användare uppmuntras eller riktlinjer utfärdas för sådana förhållanden vid genomförandet av undantagen från upphovsrätten?**

Nej.

Enligt Kungl. biblioteket är det lagstiftarens ansvar att genom lag säkerställa att rätt balans råder mellan upphovsmän och andra rättighetshavare å ena sidan och allmänhetens intresse, t.ex. forskarnas, å den andra.

Upphovsmän och exempelvis förlag bedriver nästintill uteslutande sin verksamhet på kommersiell basis. Kungl. biblioteket å sin sida är helt beroende av undantagen för att kunna verka. Aktörerna har olika perspektiv. Kommersiell verksamhet arbetar på relativt kort sikt och bedrivs på grundval av affärsmässiga övervägningar. Kungl. biblioteket arbetar för att säkerställa att forskning möjliggörs och perspektivet är mycket långsiktigt – århundraden.

När utgångspunkterna är så olika och förlag i allmänhet sitter med ensamrätter till verk är det mycket svårt för ett bibliotek att ställa krav på motparten att denne skall medge undantag från upphovsrätten. Ett exempel på detta är tillhandahållandet av vetenskapliga publikationer. Dessa ges ut av en handfull multinationella förlag, vilka i realiteten kan diktera villkoren för nyttjandet. Dessa avtal innehåller ofta inskränkningar av upphovsrättslagen, t.ex. möjligheten att göra kopior för privat bruk.

Denna monopolställning är relativt ny. När tidskrifter och böcker endast spreds i tryckt form saknade förläggare möjlighet att genom avtal inskränka användarnas möjlighet att begagna sig av undantagen i upphovsrättslagen.

I syfte att förhindra att förläggare nyttjar sin nya monopolställning och i syfte att återställa balansen mellan upphovsmän och andra rättighetshavare, å ena sidan, och allmänhetens intresse, t.ex. forskarnas, å den andra, borde det införas ett generellt stadgande i Infosoc-direktivet och den svenska upphovsrättslagen med den innebörden att varje avtalsvillkor som åsidosätter undantag och begränsningar i upphovsrätten skall sakna rättsverkan (jfr med art 15 i databasdirektivet, infört i 26g § st5-st6 upphovsrättslagen).

(2) **Bör avtal mellan rättighetshavare och användare främjas, riktlinjer utfärdas eller mallar för avtalslicenser utarbetas för andra situationer som inte omfattas av undantagen från upphovsrätten?**

Som anförts ovan i anslutning till fråga (1) är Kungl. bibliotekets huvudinställning att det är lagstiftarens ansvar att säkerställa att det finns undantag och begränsningar i upphovsrätten som säkerställer forskarnas behov och deras möjlighet att inhämta och sprida information.

Det kan alltid förekomma situationer där lagstiftning är ett mindre lämpligt verktyg och där parternas intressen bäst kan tillmötesgåas genom kollektiva avtalslicenser, snarare än ett undantag i upphovsrättslagen.

Möjlighet att träffa sådana avtal finns enligt upphovsrättslagen, men för Kungl. bibliotekets del saknas avtal som möjliggör ett tillgängliggörande av digitala kopior för att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt (se 16 § st2 upphovsrättslagen). Efterfrågan finns och vissa aktörer i den privata sektorn har framfört att det är angeläget att sådana avtalslicenser kommer till stånd.

För Kungl. bibliotekets vidkommande förutsätter kollektiva avtalslicenser dels att rättighetshavarna är samfällt organiserade, dels att finansiering kan säkerställas. Är inte dessa förutsättningar uppfyllda kan användarnas och samhällets intressen endast säkerställas genom lagstiftning.

I detta sammanhang aktualiseras dels frågan hur Kungl. biblioteket skall kunna tillhandahålla föräldralösa verk, dels frågan hur biblioteket skall kunna tillhandahålla samlingarna online.

(3) **Är en metod som bygger på en förteckning över icke-obligatoriska undantag lämplig med hänsyn till den tekniska utvecklingen av Internet och de rådande förväntningarna i ekonomiskt och socialt avseende?**

Nej.

Detta bl.a. därför att det endast finns ett undantag som är obligatoriskt (art 5(1) som avser cache kopior). Ytterligare skäl är att undantagen i sin helhet inte har implementerats i samtliga länder och har de implementerats har det skett utan att de har harmoniserats.

Att listan är exklusiv är olyckligt och tillika märkligt med hänsyn till den snabba tekniska utveckling som har präglat kunskapssektorn under många år och som sannolikt kommer att vara utmärkande för utvecklingen framöver. Det är mycket märkligt att lagstiftaren valde denna lösning med en exklusiv lista i ljuset av att Internet redan då var en oundgänglig förutsättning för kunskapsekonomin.

Att detta slag av reglering är inadekvat framgår med tydlighet av att EG-kommissionen i sitt i2010 Digital Library Initiative varit nödgad att inleda diskussioner med relevanta aktörer, men att detta initiativ trots hårt arbete

inte har lett till en lösning som möjliggör massdigitalisering av anonyma verk, såvida inte EG-kommissionen kan överväga att introducera nya undantag.

(4) Bör vissa kategorier av undantag göras obligatoriska för att skapa större rättslig förutsebarhet och bättre ekonomiskt skydd av dem som utnyttjar undantag?

Ja.

Infosoc-direktivet har implementerats på skilda sätt och i olika utsträckning, i synnerhet undantagen eftersom dessa i alla fall utom ett är frivilliga. Detta har givit upphov till problem och rättslig osäkerhet för alla som verkar på en transnationell nivå.

Bibliotek har sedan 1979 anslutit sig till principen att ursprungslandet är ansvarigt för bevarandet av publicerad litteratur. Denna s.k. UAP princip (Universal Availability of Publications), inrättades 1979 genom IFLA (International Federation of Library Associations) och denna princip har alltsedan dess utgjort den vägledande principen för bevarande och interurbana lån bland forskningsbibliotek.

Denna princip och den nuvarande arbetsdelningen mellan forskningsbibliotek är hotad när medlemsstaterna har mycket olika regelverk avseende kopiering av upphovsrättsligt skyddade verk. Denna svårighet har främst sin orsak i att art 5(2)(c) har implementerats på så olika sätt.

(5) Om svaret är ja, vilka?

Infosoc-direktivets art. 5(5) anger att undantag och begränsningar skall vara förenliga med det s.k. trestegstestet, dvs. de skall tillämpas endast:

1. i vissa särskilda fall,
2. som inte strider mot det normala utnyttjandet av ett verk eller annat alster
3. och inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen.

Under dessa omständigheter är det svårt att se varför inte samtliga undantag skulle kunna vara obligatoriska.

Därtill borde det göras ett tillägg till Infosoc-direktivet att medlemsstater äger rätt att utöka med ytterligare undantag om dessa överensstämmer med trestegstestet. Detta skulle exempelvis göra det möjligt att hantera frågan om anonyma verk på nationell nivå.

Frågor:

(6) Bör undantaget för bibliotek kvarstå oförändrat, eftersom förläggarna själva kommer att skapa tillgång online till sina kataloger?

Ja.

Nedan avses med begreppet ”förläggare” såväl förlag som andra rättighetshavare när så är tillämpligt.

Förläggare har allt som oftast inte något intresse av att massdigitalisera bibliotekets samlingar. Tillika saknar förläggare de nödvändiga rättigheterna, i vart fall för äldre material.

Vidare bör man ha i åtanke att de förläggare som är verksamma nu inte har lösningarna på de problem som biblioteken står inför. Många förläggare har upphört att existera under det att upphovsrätten består. Förläggare har heller inte rättigheterna att förfoga över anonyma verk.

Att förläggare utvecklar tillgänglighet online till sina kataloger innebär inte att de kan ta över nationalbibliotekets åtaganden såvitt gäller bevarandet av kulturarvet. Förläggare är kommersiella aktörer som skall basera sin verksamhet på affärsmässiga överväganden. Men detta synsätt är väsensskilt från det som präglar nationalbiblioteket – att bevara kulturarvet åt eftervärlden. Kungl. biblioteket har svårt att se att ett så långt tidsperspektiv kan förenas med de villkor som en affärsmässig verksamhet bedrivs under. Att bevara ett lands kulturarv är inte en vinstgivande verksamhet. Det kräver institutioner såsom Kungl. biblioteket vars verksamhet garanteras över tiden och vars planeringshorisont sträcker sig över århundraden. Inte något privat företag motsvarar dessa kriterier.

(7) Bör allmänt tillgängliga bibliotek, utbildningsinstitutioner, museer och arkiv ingå licensavtal med förläggarna för att öka tillgängligheten för verken? Finns det exempel på framgångsrika licensavtal för tillträde online till bibliotekens samlingar?

Ja.

Kungl. bibliotekets möjlighet att nå målet *en effektiv infrastruktur som ger goda förutsättningar för forskning* förutsätter alltså kunskapsspridning via Internet.

21 § upphovsrättslagen medger inte att film som digitaliserats i bevarandesyfte tillgängliggörs allmänheten. Detta kräver i dagsläget särskilda licensavtal. Eftersom den verksamhet som SLBA (Statens Ljud-

och Bildarkiv) f.n. bedriver kommer att utgöra en del av Kungl. biblioteket fr.o.m. den 1 januari 2009 vill Kungl. biblioteket understryka att dess möjligheter att tillgängliggöra samlingarna fr.o.m. den 1 januari 2009 vore större om undantaget enligt artikel 5(3) (n) i Infosoc-direktivet hade implementerats på sätt som skett i vissa andra länder.

Men utifrån den verklighet Kungl. biblioteket verkar i är även ett sådant undantag inte tillräckligt. En effektiv infrastruktur kräver dessutom att artikel 5(3) (n) utvidgas på så sätt att överföring eller tillgängliggörande i forskningssyfte inte endast ska kunna göras på ett begränsat antal terminaler på biblioteket utan på samtliga terminaler. Vidare bör samlingarna kunna tillgängliggöras online. I båda fallen skall det givetvis inte vara möjligt att göra en överföring till allmänheten.

Oaktat detta bör man ha i åtanke att många verk kommer att sakna något kommersiellt värde långt innan skyddstiden gått till ända – må det vara t.ex. 70 år efter upphovsmannens död eller 50 år efter inspelningen av uppträdandet.

Om verk inte finns tillgängliga på kommersiella villkor borde Kungl. biblioteket kunna ges möjlighet att genom licensavtal göra materialet tillgängligt på distans. I detta sammanhang är dock problemet att förläggare ofta inte har rättigheterna att förfoga digitalt över verket, författarna kan inte lokaliseras och även om det var möjligt skulle transaktionskostnaderna vara för höga (klarering av rättigheter på individuell basis).

I dessa fall skulle en kollektiv avtalslicens vara en lösning. I Danmark har ett tillägg gjorts till upphovsrättslagen vilket kommer att möjliggöra detta slag av licens.

- (8) Bör räckvidden för undantaget för allmänt tillgängliga bibliotek, utbildningsinstitutioner, museer och arkiv klarläggas i fråga om**
- (a) formatbyte,**
 - (b) antal kopior som får göras enligt undantaget, och/eller**
 - (c) skanning av hela bibliotekssamlingar?**

Nej.

Angående (a) och (b) bör inga restriktioner introduceras. Härvid är istället största möjliga handlingsfrihet det som bör eftersträvas.

Vad beträffar c) finns det inget i art 5(2)(c) som hindrar biblioteket att skanna en samling, t.ex. en samling nyhetstidningar, av bevarandeskäl. Begränsningen ligger i att göra den digitaliserade samlingen tillgänglig för allmänheten. Det får inte finnas några restriktioner vad beträffar möjligheterna för nationalbiblioteket att bevara kulturarvet med hjälp av de hjälpmedel som är bäst lämpade för syftet.

- (9) **Bör lagen klargöras när det gäller frågan om skanning av verk i bibliotekens samlingar för att göra innehållet i dem sökbart på Internet går utöver räckvidden för de nuvarande undantagen från upphovsrätten?**

Ja.

Allmänheten skulle vinna mycket på om det vore möjligt för Kungl. biblioteket att innehållet i böcker, tidningar, tidskrifter m m gjordes sökbart på Internet. Google Book Search illustrerar på ett bra sätt värdet av online tillgång. Det skadar inte rättighetshavarna – tvärt om är det gratis reklam – och det ökar nyttan med bibliotekets samling.

Utifrån Kungl. bibliotekets perspektiv är det givetvis önskvärt att digitaliserat och upphovsrättsligt skyddat material tillgängliggörs på ett tillfredsställande sätt så långt detta är möjligt.

- (10) **Krävs det något ytterligare rättsligt instrument på gemenskapsnivå för att behandla problemet med anonyma verk utöver kommissionens rekommendation 2006/585/EG av den 24 augusti 2006?**

I princip nej.

Målet för angivna rekommendation är att göra det europeiska kulturarvet tillgängligt för allmänheten. För att realisera detta mål krävs massdigitalisering.

I ”Final Report on Digital Preservation, Orphan Works and Out-of-Print Works” och ”Memorandum of Understanding on orphan works” (MOU) diskuteras inte massdigitalisering. Även med den begränsade räckvidd som detta MOU har - digitalisering av enskilda verk - bringar det inte någon klarhet.

Eftersom Infosoc-direktivet ger utrymme för medlemsstaterna att genom kollektiva avtalslicenser skapa förutsättningar för massdigitalisering saknas skäl att utvidga direktivet med ytterligare undantag.

- (11) **Om ja, bör detta ske genom en ändring av 2001 års direktiv om upphovsrätten i informationssamhället eller genom ett självständigt instrument?**

Infosoc-direktivet måste hur som helst ändras, så därför är det naturligt med ett tillägg som ger ett rättsligt instrument för sådana medlemsländer för vilka kollektiva avtalslicenser inte är ett alternativ.

- (12) **Hur bör de gränsöverskridande aspekterna av anonyma verk behandlas för att säkerställa att de lösningar som antas i de olika medlemsstaterna erkänns inom hela EU?**

Infosoc-direktivet bör ges ett tvingande tillägg att medlemsländerna ömsesidigt erkänner lagligheten i de rättshandlingar som kan utföras i ett annat medlemsland förutsatt att lagen i det landet överensstämmer med gemenskapsrätten.

Undantag till förmån för funktionshindrade

Frågor:

- (13) **Bör funktionshindrade ingå licensavtal med förläggarna i syfte att få ökad tillgång till verk? Om ja, vilka slag av licenser skulle vara lämpligast? Finns det redan ingångna licensavtal som syftar till att ge funktionshindrade ökad tillgång till verk?**

Nej.

- (14) **Bör det finnas tvingande bestämmelser om att verk ska göras tillgängliga för funktionshindrade i ett visst format?**

Nej.

- (15) **Bör det klarläggas att det nuvarande undantaget till förmån för funktionshindrade också avser andra funktionshinder än nedsatt syn och hörsel?**

Ja.

- (16) **Om ja, vilka andra funktionshinder bör anses relevanta när det gäller kunskapsspridning online och omfattas av undantaget?**

Alla handikapp som hindrar användaren att nyttja ett verk.

- (17) **Bör det klarläggas i nationell lagstiftning att de som utnyttjar undantaget för funktionshindrade inte ska vara skyldiga att betala ersättning för att få använda ett verk så att det kan konverteras till ett lämpligt format?**

Ja.

- (18) **Bör direktiv 96/9/EG om rättsligt skydd för databaser ha ett särskilt undantag till förmån för funktionshindrade som skulle vara tillämpligt på både ursprungliga databaser och databaser med särskilt skydd (sui generis)?**

Ja.

Spridning av verk för undervisnings- och forskningsändamål

Frågor:

- (19) **Bör vetenskaps- och forskningssamhället ingå licensavtal med förläggare för att öka tillgången till verk för utbildnings- eller forskningsändamål? Finns det några exempel på framgångsrika modeller för licenser som medger användning av verk online för utbildnings- och forskningsändamål?**

Ja.

Genom licensavtal har Kungl. biblioteket i sin samordnande roll tillförsäkrat forskare vid universitet och högskolor i Sverige tillgång på distans till tidskrifter som görs tillgängliga på elektronisk väg. Dessa avtal är mycket viktiga för institutionerna.

- (20) **Bör undantaget för utbildning och forskning förtydligas så att det även täcker moderna former av distansutbildning?**

Ja.

- (21) **Bör det förtydligas att undantaget för utbildning och forskning inte endast täcker material som används i klassrum och utbildningslokaler utan också användning av studiematerial i hemmet?**

Ja.

- (22) **Bör det fastställas tvingande minimiregler för längden på de utdrag ur verk som får reproduceras eller göras tillgängliga för utbildnings- och forskningsändamål?**

Nej.

- (23) **Bör det finnas ett tvingande minimikrav på hur undantaget ska täcka såväl utbildning som forskning?**

Ja.

Användarskapat innehåll

Frågor:

- (24) **Bör det finnas mer preciserade regler beträffande vilka handlingar som är tillåtna, respektive icke tillåtna, för slutanvändare som nyttjar upphovsrättsligt skyddat material?**

Begreppet ”slutanvändare” är inte definierat och därigenom är det svårt att ta ställning till förslaget. Därför avstår Kungl. biblioteket från att besvara denna fråga.

- (25) **Bör ett undantag för användarskapat innehåll införas i direktivet?**

Rent generellt förordar Kungl. biblioteket att upphovsmän oavsett vilka de är själva tar ställning till hur deras verk ska kunna nyttjas. Ett sätt är att utnyttja olika slags licenser, t.ex. Creative Commons licenser med vars hjälp författare, vetenskapsmän, konstnärer och undervisare kan markera vilka friheter deras verk ska ha.

I detta ärende har riksbibliotekarien Gunnar Sahlin beslutat. Verksjuristen Jerker Rydén har varit föredragande.

Gunnar Sahlin

Jerker Rydén